

УРАХУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

CONSIDERATION OF LEXICAL FEATURES OF INFORMATION TECHNOLOGY FIELD FOR TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

Сидор А.Р.,

*викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»*

Нанівський Р.С.,

*викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»*

Переклад є важливим засобом, що забезпечує виконання мовою її комунікативної функції в тих випадках, коли люди висловлюють свої думки різними мовами. Мова комп'ютерної техніки є одним із найбільш швидкозростаючих шарів спеціальної лексики. Навчання ІТ-термінології полегшує ідентифікацію семантичних ознак, які формують основу для висунування нових технічних пристроїв і явищ. Актуальність даного дослідження також продиктована недостатньою кількістю досліджень, що розглядають англійську ІТ-термінологію на сучасному етапі її розвитку. У статті зроблена спроба проаналізувати лексичні особливості ІТ-термінології в сучасній англійській мові.

Ключові слова: словник, лексика, інформаційні технології, комп'ютер, термін, термінологія.

Перевод является важным средством, обеспечивающим выполнение языком его коммуникативной функции в тех случаях, когда люди выражают свои мысли на разных языках. Язык компьютерной техники является одним из самых быстронаполняющихся слоев специальной лексики. Обучение ИТ-терминологии облегчает идентификацию семантических признаков, которые формируют основу для возникновения новых технических устройств и явлений. Актуальность данного исследования также продиктована нехваткой исследований, рассматривающих английскую ИТ-терминологию на современном этапе ее развития. В статье сделана попытка проанализировать лексические особенности ИТ-терминологии в современном английском языке.

Ключевые слова: словарь, лексика, информационные технологии, компьютер, термин, терминология.

Translation is an important tool that provides performing the communicative function of the language in cases where people express their opinions in different languages. Language of computer technology is one of the fastest growing layers of special vocabulary. Learning of IT terminology facilitates the identification of semantic features which form the basis for the nomination of new technical devices and phenomena. The relevance of this study is also dictated by the insufficient number of studies considering English IT terminology at the present stage of its development. The article attempts to analyze the lexical peculiarities of IT terminology in contemporary English.

Key words: vocabulary, lexicon, information technology, computer, term, terminology.

Постановка проблеми. У зв'язку з прогресом сучасної науки та технології, а також пов'язаними з ним соціальними змінами, що викликають радикальну реструктуризацію концептуального апарату багатьох наукових дисциплін і виникнення нових галузей знань, з'являються нові поняття, що значно підвищує потребу в номінації. Усе це призводить до так званого термінологічного вибуху – істотного збільшення кількості нових термінів, виникнення термінологій, що супроводжується появою нових галузей знань [1, с. 9]. Перекладач повинен бути достатньо ознайомленим з відповідною технічною галуззю. Мета лінгвістів – перетворити термінологічний вибух, що має спонтанну природу, в контрольований процес [2, с. 209].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термінологічний вибух, який спостеріга-

ється в останні десятиліття, згадано в публікаціях В.М. Лейчика, С.В. Гриньова-Гриневица, Б.М. Головіна, Р.Ю. Кобрина. Комп'ютерна термінологія представляє собою відносно новий лексичний шар, який в останні роки розширився експоненційно та став відкритішим для громадськості. Тепер кожен користувач персональних комп'ютерів має специфічний запас слів у комп'ютерній термінології.

Постановка завдання. Терміни інформаційної технології належать до найменше вивчених питань сучасної лінгвістики. У науковій літературі проблема походження термінів ІТ-сфери недостатньо досліджена, немає всебічного опису оригінальних і запозичених англійських ІТ-термінів, лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники їх появи в мові не виявлені. Тим часом спеціальний

словник відіграє важливу роль у створенні комунікативно-прагматичних характеристик тексту сфери інформаційних технологій.

У статті визначаються семантичні особливості комп'ютерних технологій і процесів словотвору, розглядаються не лише структурні характеристики термінів, але й їхня внутрішня змістовна структура.

Наукове значення статті полягає в аналізі структурних і семантичних особливостей ІТ-термінології. Метою статті є аналіз і визначення структури ІТ-термінів, що дасть змогу розширити знання про функціонування аналізованих лексичних одиниць у сучасній англійській мові.

Виклад основного матеріалу. Широке розповсюдження лексику в комп'ютерних науках можна пояснити тим, що в сучасному суспільстві комп'ютери використовуються більшістю населення, і знання принаймні базової термінології в цій галузі стало щоденною потребою. Отже, коло носіїв мови інформаційних технологій розширюється. Вона починає відповідно до законів загальнозрозумілої мови розвиватися непрофесійно, народну мову потрібно погодити із загальноприйнятими стандартами та специфікаціями, що призводить до детермінологізації істотної кількості наукових термінів та означень.

Для того щоб правильно зрозуміти науково-технічний текст, перекладач повинен добре знати відповідну технічну сферу та пов'язану з нею англійську термінологію. Крім того, для правильної передачі змісту тексту українською мовою потрібно добре знати українську термінологію. Основними рисами українського науково-технічного стилю є ясність викладу, чіткість означень і лаконічність форми [3, с. 71].

Сам термін «інформаційна технологія» трактується по-різному в різних працях лінгвістів та інтерпретується дуже суперечливо й неточно. Зокрема, комп'ютерна термінологія є частиною спеціальної (комп'ютерної) мови. Е. Яленяускене та В. Ціцелите називають цю мову «комп'ютерною мовою», визначаючи її як «спеціальну мову, сформовану в предметній сфері, що технологічно пов'язана з виробництвом персональних комп'ютерів і програмного забезпечення до них» [4, с. 122]. Центральним поняттям, навколо якого ця мова формується, є термін «комп'ютер». Однак популярне поняття «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ) є ширшим і включає інші технології (телебачення, мобільний зв'язок тощо). Відповідно, термінологічний лексикон комп'ютерної мови називатимемо «ІТ-термінологією».

Дослідження показують, що найпростіші та похідні терміни ІТ-технологій формуються шляхом переосмислення загальнолітературних слів. Методи номінації, з використанням яких форма лексичних одиниць не змінюється, але тільки змінюються їхні значення, називаються семантичними [5, с. 79]. В.П. Даниленко зазначає, що семантичні методи широко використовуються для нових термінів [5, с. 80]. В.С. Виноградов звертає увагу на те, що семантичний підхід до номінації підходить і тоді, коли загальне слово стає назвою наукового або технічного поняття шляхом переосмислення, метафоризації одного або кількох його значень [6, с. 117].

Аналіз лексичного наповнення ІТ-текстів показує, що словниковий запас сучасних англійських журналів із домінуючою темою «інформаційні технології» складається з таких типів лексичних одиниць:

1) Слова загальнолітературної мови в межах значень, визнаних у загальнолітературній мові. Це передусім функціональні слова *again, ago, almost, already, also, however, just, near, only, quite, rather, sometimes, still, then, today, might, must* та інші.

2) Слова загальнолітературної мови, які використовуються в ІТ-тексті зазвичай у вузькому, спеціальному значенні. Це такі слова, як: *state, case, treadmill, storage*.

3) Фразеологічні вирази: *to see the light, have appetite for, industry body*.

4) Слова загальнолітературної мови, нетипові для наукових текстів, але контент яких може бути предметом наукового розгляду, наприклад: *cloud storage, cloud supplier, cloud quality*.

5) Спеціальна термінологія: *cloud computing, middleware, cybersecurity*.

Найзначніші перетворення мають місце в лексичній сфері мови. У комп'ютерній лексиці основними способами словотворення є афіксація, акроніми, утворення складних слів, конверсія та контамінація.

У наукових текстах і термінологічних словниках трапляються терміни, що складаються з трьох або більше слів. Можна заперечити, що для терміна точність важливіша за стислість. У цьому відношенні багатослівність терміна може бути розцінена як його недолік.

Стилістично комп'ютерну термінологічну систему можна представити як професіоналізм, жаргон, сленг і самі терміни.

Семантичні особливості комп'ютерного терміна треба розглядати з точки зору мотивації. Термін як лексична одиниця, як слово або фраза

певної природної мови має або не має ознаки мовної мотивації так само, як і будь-яка лексична одиниця.

Найпоширенішим типом складних термінів у термінологічному англійському лексиконі є двокомпонентна комбінація слів, друге місце займають трикомпонентні англійські терміни. Є чотири-, п'яти-, шестикомпонентні терміни, але їхня кількість значно менша від дво- та трикомпонентних термінів. Багатослівні термінологічні комбінації слів мають тенденцію до скорочення.

Ряд комп'ютерних термінів, які можна знайти в ІТ-журналах, такі як *cracker*, *virus*, *piracy* та інші, мають оціночну конотацію, хоча терміни повинні бути нейтральними. Наприклад, лексична одиниця *hacker*, що означає кого-небудь, хто незаконно входить у комп'ютерну систему для крадіжки інформації або припинення коректної роботи системи, чи одиниця *piracy*, що означає злочин незаконного копіювання та продажу книг, стрічок, відео, комп'ютерних програм. Оціночні конотації цих одиниць містять семи *illegally*, *steal* та *crime* – будь-які незаконні акти засуджуються суспільством, тому залучається сема *bad*. Тому вони можуть бути приписані до спеціального лексикону (сленг, професіоналізми), функціонують як терміни, але мають характерне стилістичне забарвлення: *garbage* – непотрібна інформація, *deadly embrace* – блокування в робочій програмі. У комп'ютерному лексиконі можуть асоціюватися з методами роботи або принципами та широко використовуються в англійських журналах ІТ-сфери: *to level up* – збільшувати, *to back up* – виконати резервне копіювання, *to follow a link* – перейти на посилання та багато інших.

Аналіз феномена слова, гнучкий зв'язок його компонентів (денотація, концепт і форма) роблять можливим пов'язування однієї одиниці з кількома денотаціями, наголошуючи, що важливою суттю в понятті слова є узагальнена природа його вмісту, яка відображає дійсність [4, с. 125]. Будучи результатом відображення складних пізнавальних процесів мислення, фундаментальне переосмислення природи слова полягає в тому, що назва однієї денотації застосовується до іншої, якщо їхні концепти подібні за певних аспектів. Слід зазначити, що слово продовжує існувати в його оригінальній формі (прототип), разом з одним варіантом із новим тлумаченням (не прототип) або втрачає оригінальне значення. Процес появи, розвитку та переосмислення значення слова, що традиційно розглядається з точки зору діахронії та синхронності, визначається лінгвістичними

законами як у межах мовної системи, так і екстралінгвістичними чинниками, постійно відбувається в навколишній реальності та сприяє появи нової деномінації – об'єкта або концепта.

Аналіз найзагальніших лексичних одиниць сфери сучасної інформаційної технології дозволяє зробити висновок, що поява нової денотації в термінологічному шарі найчастіше відбувається, коли використовуються слова загальнолітературної мови під впливом екстралінгвістичних причин. Зсув значення, що ґрунтується на переміщенні назви, займає центральну позицію серед лінгвістичних причин переосмислення та зміни значення слова, що визначається гнучким зв'язком між його частинами, такими як концепт і форма. За наявності різних денотацій можливий деякий ступінь спільності в їх сприйнятті та розумінні, що відображається у використанні старої форми для нового концепту, в якому види перетворення залежать від типу зв'язків між денотацією та її деномінацією.

Отже, значення може змінюватися як кількісно, так і якісно під впливом причин як лінгвістичної, так і екстралінгвістичної природи, акумулюючи різноманітні опції, що призводить до полісемії, та розширюючи функціональність лексикону.

Як терміни використовуються як специфічні слова (*processing*, *software*, *database*), так і загальнонаціональні спеціальні значення слів (*candidate* – перспектива, *memory* – запам'ятовувальний пристрій, *beauty* – перевага). Під час вивчення термінології значення терміна розкривається логічним означенням, що встановлює місце концепту, позначеного терміном, у системі концептів галузі науки або технології. При цьому в процесі вивчення необхідно звернути увагу на систематичність новостворених термінів [7, с. 12]. У багатьох галузях знань, у тому числі в комп'ютерній сфері, є правила утворення термінів для концептів або об'єктів специфічного класу. Наприклад, додавання певних суфіксів: *user*, *conversion*, *queryable* (доступний для запитів); складені слова: *back ground* – поле, *key board* – клавіатура, *spread sheet* – електронна таблиця; додавання префіксів: *redirection* – перепризначення введення/виведення, *underflow* – втрата значущості, *overrun* – переходити межі; *pop up* – виринати на екрані, *call on* – вимагати, *carry out* – виконувати. Фразові дієслова, характерні для розмовної мови, широко використовуються в технічних жаргонах. Виходячи з аналізу значень слів у жаргоні інформаційних технологій, можна зробити висновок, що є група фразових дієслів, які представляють стійкий лексичний

шар (такі як *setup, bring about*) і вузькоспеціалізовані терміни (наприклад, *log on, print out*) [7, с. 15]. Дієслова, що представляють стійкий лексичний шар, належать до спеціального лексикону та не мають властивостей термінів для ідентифікації концептів та об'єктів у цій галузі, а використовуються передусім тільки вузьким колом фахівців. Спеціальний лексикон включає різні похідні слова від термінів; слова, що використовуються для опису з'єднань і зв'язків між термінологічно позначеними концептами та об'єктами; ряд загальних слів, які вживаються в певних сталих комбінаціях, наприклад: *petal printer* – принтер із пелюстковим шрифтоносієм, *dummy statement* – порожній оператор.

В англійських науково-технічних текстах, пов'язаних із комп'ютерними технологіями, особливо часто зустрічаються пасивні звороти, тоді як в українській мові пасивний стан вживається значно рідше. Тому під час перекладу нерідко потрібно замінити англійські пасивні конструкції іншими засобами висловлювання, властивими українській мові [8, с. 180].

Відколи більшість нових технологій з'являються у Кремнієвій долині, нові терміни також народжуються там. Під час роботи над винаходом з'являються нові терміни, і суспільство змушене їх використовувати. Тільки стартуючи зі своєї оригінальної форми, слово може набути розмовної форми та з'явитися в комп'ютерному сленгу.

Слід зазначити, що немає ніякої непрохідної межі між термінами та нетермінами. Між ними є постійний контакт, відбувається постійний обмін. На етапі формування будь-якої термінологічної системи можна спостерігати як характерне явище процес термінологізації загальних слів. Відбувається свого роду переміщення від загальнонозрозумілого значення до термінологічного, яке ґрунтується на метафоричному та метонімічному переосмисленні першого. У цьому випадку ми говоримо не про різні значення слова, а про різні слова. Наприклад, термін *handshake* означає метод керування синхронною передачею

даних до повільного периферійного пристрою, такого як принтер, коли кожна операція передачі вимагає сигналу підтвердження. Слово *session* має два значення, що стосуються комп'ютерних систем: а) активне з'єднання між користувачем і комп'ютером або між двома комп'ютерами; б) послідовність операцій, які встановлюють з'єднання між станціями мережі, забезпечують обмін даними та завершення з'єднання.

Є вузькоспеціалізовані терміни, які виражають специфічні поняття, що представляють вимірювання величин, наприклад: *Trcd* – часовий інтервал, який характеризує затримку в тактах передачі сигналу. Є також категорія термінів, які представляють назву нових винаходів і пристроїв, так само як процеси та організації: *blue-purple disk* – синьо-пурпурний диск; *carputer* – комп'ютер, вбудований в автомобіль. Особливий інтерес представляють цільові терміни, які збагачують склад нового лексикону, є легкими для запам'ятовування та тому й загальноновживаними. Ця група включає слова, які створюються подібно до існуючих. Наприклад, якщо додати до слова акронім *e* (*electronic*), то можна сформулювати багато нових термінів: *e-commerce* – електронна комерція, *e-banking* – електронна банківська справа. Ця категорія термінів представлена не лише в ІТ-журналах та інших спеціалізованих виданнях, але й широко використовується в бізнесі, праві і т.п.

Висновки. Під час перекладу англійського тексту, пов'язаного з ІТ-технологією, потрібно повно й точно передавати думку автора, але при цьому надавати їй форму, властиву українському науково-технічному стилю, та не переносити в український текст специфічних рис англійського оригіналу. Мова інформаційної технології, як і сама інформаційна технологія, не є статичними, вони постійно еволюціонують і збагачуються новими термінами та термінологічними виразами, а той факт, що деякі терміни не включені до спеціалізованих словників, дозволяє говорити про те, що цей шар лексикону маловивчений, і його дослідження є перспективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Aitchison J. *Language Change: Progress or Decay?* Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 324 p.
2. Bidnenko N.P. Modern tendencies in the process of term formation. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Філологічні науки*. 2013. № 1 (5). С. 205–211.
3. Sydor A. The formal meaning recognition of linguistic units. *Papers of 6th National TESOL Ukraine Conference at National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute" "The Way Forward to English Language and ESP Teaching in the Third Millennium"*. Kyiv, January 23–24, 2001. P. 70–71.
4. Jaleniauskiene E., Čičelytė V. Insight into the latest computer and Internet terminology. *Studies about Languages*. 2011. № 19. P. 120–127.

5. Gaiduk M. Language changes in modern English under computerisation impact. *Papers of 4 th International Scientific and Technical Conference "Computer Science and Information Technologies (CSIT 2009)"*. Lviv, 15–17 October 2009. P. 79–80.

6. Виноградов В.В. Словообразование в его отношении к грамматике и лексикологии. Избранные труды. Москва: Учпедгиз, 1975. 186 с.

7. Jones K.S. How much has information technology contributed to linguistics? *Information technology and scholarly disciplines*. London: The British Academy, 2009. 17 p.

8. Sydor A.R., Naniivskyy R.S. Creation of English media neologisms and methods of their translation into Ukrainian. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія: «Філологія». Одеса, 2018. Випуск 32. Том 2. С. 179–181.

УДК 811.111.808.53

СТРАТЕГІЯ ПЕРСУАЗИВНОСТІ ТА ЗАСОБИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В ПРОМОВАХ СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

STRATEGY OF PERSUASION AND MEANS OF ITS IMPLEMENTATION IN SPEECHES OF MODERN AMERICAN POLITICIANS

Стецик Т.С.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

У статті розглядається стратегія персуазивності в сучасному американському політичному дискурсі, а саме в аксептаційних промовах представників від Демократичної та Республіканської партій. Проводиться порівняльний аналіз засобів реалізації стратегії персуазивності (лінгвально-прагматичний вимір) у межах концептуальної основи, запропонованої Т. ван Дейком. Центральне місце в ній займають дві особистісні стратегії – стратегія позитивної самопрезентації та стратегія негативної презентації інших. Характеризуються тактики та кроки, до яких вдаються політики задля отримання голосів на виборах. Розкриваються шляхи досягнення максимального впливу на свідомість виборців.

Ключові слова: переконання, стратегія персуазивності, позитивна самопрезентація, негативна презентація інших, аксептаційна промова.

В статье рассматривается стратегия персуазивности в современном американском политическом дискурсе. Проводится сравнительный анализ средств ее реализации в речах известных американских политиков в рамках концептуального подхода, предложенного Т. ван Дейком, центральное место в котором занимают две личностные стратегии, а именно стратегия положительной самопрезентации и стратегия негативной презентации других. Характеризуются тактики и шаги, предпринимаемые политиками для получения голосов на выборах. Раскрываются пути достижения максимального воздействия на сознание избирателей.

Ключевые слова: убеждение, стратегия персуазивности, положительная самопрезентация, негативная презентация других, аксептационная речь.

This paper deals with the strategy of persuasion in modern American political discourse. The linguistic analysis of political language is, in fact, the discovery of the ways how to manipulate the language signs to achieve specific political goals. Different mechanisms of influence on mass and organisation of effective communication are within the scope of this study due to the fact that language is an inexhaustible source of techniques and methods of persuasion. The aim of the paper is to identify the linguistic and pragmatic characteristics of the strategy of persuasion in acceptance speeches of democrats and republicans as well as to establish common and distinctive features of the lingual component of their discourse. It examines and analyses the strategy of persuasion in the political discourse in the light of Critical Discourse Analysis and the conceptual framework proposed by T. van Dijk, namely personal persuasive strategies, i.e. positive self-presentation strategy and negative other-presentation strategy, as well as tactics of their realization (tactics of attraction and trust building, tactics of activating emotions, tactics of argumentation, tactics of activating the addressee to action). The two candidates under analysis preferred declarative sentences to inform the electorate about their plans and ideas of reorganising the American social and political situation. The politicians used the personal pronoun "I" to state their own personal views and feelings, "we" – to get trust and support from the listeners. In their acceptance speeches John McCain and Barack Obama preferred personal strategy of negative other-presentation to positive self-presentation strategy. The discourse of Democrats is vivid due to the great usage of stylistic means and lexis from different lexico-semantic fields.

Key words: persuasion, persuasive strategy, positive self-presentation, negative other-presentation, acceptance speech.